
Katarzyna Brzostek*

WYBRANE PROBLEMY ZWIĄZANE Z DZIAŁANIEM PEŁNOMOCNIKA W POSTĘPOWANIU CYWILNYM ZE SKARGI NADZWYCZAJNEJ

Celem opracowania jest przedstawienie wybranych elementów procesu weryfikacji granic upoważnienia pełnomocnika występującego w sprawie cywilnej ze skargi nadzwyczajnej. W artykule szczególny akcent położony jest na ramy przedmiotowe pełnomocnictwa. Publikacja zawiera również omówienie instytucji przymusu adwokacko-radcowskiego obowiązującego w toku kontroli nadzwyczajnej oraz konsekwencji prawnych jego naruszenia. Przybliża też zagadnienia związane z pełnomocnictwem jako dokumentem. W artykule poruszona została jednocześnie kwestia dopuszczalności udzielenia w postępowaniu cywilnym pełnomocnictwa w formie pisemnej opatrzzonego kwalifikowanym podpisem elektronicznym. Autorka, dzieląc się własnym doświadczeniem praktycznym, podjęła przy tym próbę przedstawienia najczęściej pojawiających się w toku kontroli nadzwyczajnej uchybień związanych z oceną należytego umocowania pełnomocnika.

Pojęcia kluczowe: skarga nadzwyczajna, reprezentacja, pełnomocnik, pełnomocnictwo, zakres umocowania, przymus adwokacko-radcowski, zdolność postulacyjna, postępowanie ze skargi nadzwyczajnej, postępowanie cywilne.

---

*Katarzyna Brzostek – prawnik, absolwentka Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. Od 2019 r. pracuje w Sądzie Najwyższym. Główne obszary zainteresowań: postępowanie cywilne, zagadnienia związane z prawem ochrony konsumentów, prawo antymonopolowe.

Wstęp

Problematyka należytej reprezentacji strony przez zawodowego pełnomocnika w postępowaniu cywilnym ze skargi nadzwyczajnej ma doniosłe znaczenie. Zagadnienie to nieodzownie wiąże się z obowiązującym strony w tej kategorii spraw bezwzględny przymusem adwokacko-radcowskim¹, polegającym co do zasady na pozbawieniu stron zdolności postulacyjnej i wyłączeniu możliwości samodzielnego podejmowania przez nie czynności procesowych we własnym imieniu w postępowaniu przed Sądem Najwyższym (z zastrzeżeniem wyjątków przewidzianych w art. 87¹ § 2 k.p.c.).

Powszechnie zdolność postulacyjną definiuje się jako „(...) kwalifikację (zdolność) strony (innego podmiotu poszukującego ochrony prawnej w postępowaniu) do samodzielnego działania przed sądem, a więc osobistego dokonywania czynności procesowych w postępowaniu bez potrzeby ustanowienia pełnomocnika procesowego.”².

Bezpośrednią inspiracją do podjęcia tematu reprezentacji strony w toku kontroli nadzwyczajnej były obserwacje procedur sądów powszechnych związanych z nadawaniem biegu skardze nadzwyczajnej. Od chwili wprowadzenia tej instytucji do polskiego porządku prawnego zajmowałam się analizą formalną spraw ze skarg nadzwyczajnych. Moje doświadczenie zawodowe wskazuje, że sądy niejednokrotnie zdają się mieć problemy z właściwą oceną, czy działający w sprawie adwokat lub radca prawny jest skutecznie umocowany do podejmowania czynności procesowych w toku kontroli nadzwyczajnej i po wpłynięciu do sądu skargi nadzwyczajnej może świadczyć na rzecz określonej strony pomoc prawną w postępowaniu zainicjowanym tą skargą przed Sądem Najwyższym, a także przy czynnościach związanych z tym postępowaniem skargowym, podejmowanych przed sądem powszechnym.

Niniejszy artykuł zawiera omówienie najważniejszych kwestii związanych z reprezentacją strony w sprawie cywilnej ze skargi nadzwyczajnej, które w praktyce orzeczniczej – jak wynika z moich doświadczeń – stwarzają największe trudności i rodzą poważne wątpliwości interpretacyjne. Wszystkie poruszone poniżej zagadnienia mają przy tym odniesienie nie tylko do stron postępowania procesowego, ale w równej mierze dotyczą także uczestników innych postępowań unormowanych w Kodeksie postępowania cywilnego (por. art. 13 § 2 k.p.c.).

¹ Na temat charakteru prawnego przymusu adwokacko-radcowskiego zob. szerzej m.in. J. Gudowski [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I. Postępowanie rozpoznawcze, red. T. Ereciński, wyd. V, Warszawa 2016, s. 547 i n.; zob. też m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z 10 czerwca 2021 r., III UZ 8/21.

² Zob. A. Olsz [w:] Komentarz On line do art. 86 Kodeksu postępowania cywilnego, red. P. Ryłski, wyd. I, Legalis 2022.

Granice podmiotowe przymusu adwokacko-radcowskiego w postępowaniu ze skargi nadzwyczajnej

Nie ulega wątpliwości, że zgodnie z art. 87¹ § 1 i 2 k.p.c. w postępowaniu przed Sądem Najwyższym obowiązują obligatoryjne zastępstwo stron przez adwokatów lub radców prawnych (tzw. przymus adwokacko-radcowski). „Takie zastępstwo rozciąga się również na czynności procesowe związane z postępowaniem przed Sądem Najwyższym, a podejmowane przed sądem niższej instancji, za wyjątkiem postępowania o zwolnienie od kosztów sądowych i o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego z urzędu, a także wtedy, gdy stroną (jej organem, przedstawicielem ustawowym lub pełnomocnikiem) jest któraś z osób enumeratywnie wymienionych w art. 87¹ § 2 k.p.c.”³. Prowadzi to do wniosku, że także w postępowaniu wywołanym wniesieniem do Sądu Najwyższego skargi nadzwyczajnej strona powinna być reprezentowana przez zawodowego (profesjonalnego) pełnomocnika procesowego.

W judykaturze Sądu Najwyższego podkreśla się, że obowiązujący w postępowaniu cywilnym ze skargi nadzwyczajnej przymus adwokacko-radcowski w rozumieniu art. 87¹ § 1 k.p.c. dotyczy wyłącznie stron (odpowiednio uczestników postępowania). Wobec wynikającego z art. 87¹ k.p.c. ustawowego zastrzeżenia dokonywania czynności przez pełnomocnika w postępowaniu przed Sądem Najwyższym, strona pozbawiona zdolności postulacyjnej nie może ich podjąć samodzielnie⁴. Z formalnego punktu widzenia oznacza to, że dokonywać czynności procesowych w postępowaniu może jedynie strona należycie reprezentowana przez adwokata lub radcę prawnego (ewentualnie rzecznika patentowego). Wyłączone jest również osobiste podejmowanie przez stronę skutecznych czynności procesowych na rozprawie, z tym jednak zastrzeżeniem, że przymus adwokacko-radcowski nie ogranicza prawa do wysłuchania strony osobiście stawiającej na rozprawie⁵.

Podkreślenia wymaga, że konsekwencją naruszenia przymusu adwokacko-radcowskiego i wniesienia do sądu w toku postępowania ze skargi nadzwyczajnej pisma procesowego sporządzonego osobiście przez stronę jest obowiązek jego zwrotu (por. art. 130 § 5 k.p.c.). Wadliwości w postaci niedochowania przymusu adwokacko-radcowskiego nie podlegają bowiem konwalidacji⁶. Oznacza to, że niedopuszczalne jest nadanie biegu pismu sporządzonemu z naruszeniem treści art. 87¹ § 1 k.p.c. W praktyce można jednak odnotować

³ Zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 20 grudnia 2021 r., IV CO 266/21.

⁴ Por. postanowienie Sądu Najwyższego z 21 marca 2013 r., II CZ 2/13.

⁵ Zob. wyrok Sądu Najwyższego z 22 lipca 2020 r., I NSNc 43/19 i powołane tam orzecznictwo.

⁶ Tak Sąd Najwyższy w postanowieniu z 21 października 2021 r., IV CO 170/21; zob. też postanowienie Sądu Najwyższego z 24 listopada 2020 r., V CNP 37/19.

przypadki, w których sądy powszechne w toku kontroli nadzwyczajnej, wbrew dyspozycji art. 130 § 5 k.p.c., nie zastosowały tego rodzaju sankcji, lecz nakazały doręczenie odpisów danego pisma sporządzonego osobiście przez stronę pozostałym podmiotom biorącym udział w sprawie⁷.

Obowiązek podejmowania czynności przez zawodowego pełnomocnika nie ma natomiast zastosowania do podmiotów, którym przysługuje legitymacja do wniesienia skargi nadzwyczajnej, określonych w art. 89 § 2 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym⁸. Organ wnoszący skargę ma prawo wyboru, czy w toku kontroli nadzwyczajnej będzie korzystał z pomocy fachowego pełnomocnika, czy też będzie podejmował czynności samodzielnie. Z drugiej strony, jak się wydaje, nie ma przeszkód prawnych do uznania, że podmiot uprawniony do inicjowania przed Sądem Najwyższym postępowania ze skargi nadzwyczajnej może skutecznie udzielić pełnomocnictwa procesowego. Takie uprawnienie da się wywieść m.in. z treści art. 86 k.p.c., który odnosi się do każdego podmiotu biorącego udział w danym postępowaniu na prawach strony⁹.

Obowiązek badania należytego umocowania pełnomocnika

Powinność badania przez sąd prawidłowości upoważnienia zastępcy procesowego strony wpływa wprost z art. 202 k.p.c. Zgodnie z tym przepisem, brak należytego umocowania pełnomocnika sąd bierze pod rozagę z urzędu w każdym stanie sprawy. W oczywisty sposób obowiązek taki spoczywa na sądzie (zarówno sądzie powszechnym jak i Sądzie Najwyższym) również w postępowaniu ze skargi nadzwyczajnej. Należy jednocześnie pamiętać, że wobec obowiązującego w postępowaniu ze skargi nadzwyczajnej przymusu adwokacko-radcowskiego niedopuszczalne jest w tej sytuacji zatwierdzenie przez stronę czynności podjętych przez nienależycie umocowanego pełnomocnika¹⁰.

„W przypadku gdy dokument pełnomocnictwa wskazuje na inny zakres umocowania pełnomocnika, niż ten którego w toku postępowania dotyczą rzeczywiste jego działania, kluczowe jest (...) zbadanie rzeczywistego zakresu udzielonego pełnomocnikowi umocowania celem stwierdzenia czy faktycznie zachodzi jego wadliwość.”¹¹. Dla ustalenia zakresu i oceny poprawności umocowania podstawowe

⁷ Tak m.in. w sprawach: I NSNc 103/20; I NSNc 71/21; I NSNc 123/21.

⁸ T.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 1904, ze zm.; zob. też wyrok Sądu Najwyższego z 22 lipca 2020 r., I NSNc 43/19.

⁹ Por. M. Manowska [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I*, red. M. Manowska, wyd. IV, Warszawa 2021, s. 316.

¹⁰ Zob. M. Manowska [w:] *Kodeks postępowania cywilnego*, s. 329.

¹¹ Zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 5 lipca 2019 r., IV CSK 633/18.

znaczenie procesowe ma przy tym treść dokumentu pełnomocnictwa (por. art. 92 k.p.c.). „W braku szczególnych wymagań wynikających wprost z ustawy, ocena zakresu pełnomocnictwa procesowego, w tym co do umocowania do działania przed Sądem Najwyższym, sytuuje się każdorazowo w płaszczyźnie wykładni oświadczenia mocodawcy, która powinna uwzględniać cały kontekst językowy składający się na jego treść.”¹². Z praktycznego punktu widzenia badanie takie powinno obejmować w szczególności zakres podmiotowy i przedmiotowy pełnomocnictwa oraz granice czasowe udzielonego upoważnienia. Niewątpliwie proces weryfikacji powinien również zmierzać do ustalenia, czy pełnomocnictwo zostało podpisane przez uprawnioną osobę (mocodawcę). W przypadku pełnomocnictwa podpisanego przez członków organów podmiotu występującego w obrocie prawnym najczęściej obowiązek sądu stwierdzenia umocowania osób, które złożyły podpisy pod dokumentem pełnomocnictwa w imieniu i na rzecz takiego podmiotu, łączy się z koniecznością weryfikowania odpisu informacji z Krajowego Rejestru Sądowego (ewentualnie – w przypadku podmiotu zagranicznego – odpisu informacji uzyskanej z rejestru zagranicznego, który do akt sądowych powinien być przedłożony wraz ze stosownym uwierzytelnionym tłumaczeniem tego dokumentu na język polski). W przypadku podmiotu mającego siedzibę w Polsce często tego rodzaju badanie wymaga uzyskania przez sąd (samodzielnie) wydruku komputerowego informacji z Krajowego Rejestru Sądowego (zob. art. 4 ust. 4aa ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym¹³). Przy czym istotne jest, by pozyskane dane były aktualne na moment udzielenia pełnomocnictwa¹⁴, co w wielu przypadkach oznacza konieczność pobrania wydruku pełnych informacji o danym podmiocie ujawnionym w rejestrze.

Jak pokazuje dotychczasowa praktyka sądowa, nie wszystkie sądy powszechne przed nadaniem biegu skardze nadzwyczajnej zdają się przykładać należyłą uwagę do weryfikowania prawidłowości umocowania zastępcy procesowego strony. Można spotkać się z sytuacjami, w których doręczenie odpisu skargi nadzwyczajnej (i ewentualnie dalszych pism procesowych) nastąpiło do rąk pełnomocnika, który nie legitymował się skutecznym umocowaniem do reprezentowania strony w postępowaniu przed Sądem Najwyższym¹⁵ lub odwrotnie – mimo wykazania należytego pełnomocnictwa – sąd dokonał doręczenia bezpośrednio stronie¹⁶. Niewątpliwie taka praktyka nie jest właściwa w świetle treści art. 133 § 3 k.p.c., który w przypadku usta-

¹² Zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 9 marca 2018 r., I CZ 30/18.

¹³ T.j. Dz.U. 2021, poz. 112, ze zm.

¹⁴ Zob. M. Manowska, *op. cit.*, s. 326-327.

¹⁵ Tak m.in. w sprawach: I NSNc 103/20; I NSNc 10/22.

¹⁶ Tak m.in. w sprawie I NSNc 69/21.

nowienia pełnomocnika procesowego nakazuje dokonywać doręczeń wyłącznie do rąk tej osoby.

Forma pełnomocnictwa

Na mocy art. 89 § 1-2 k.p.c. nie powinno budzić wątpliwości, że pełnomocnictwo procesowe może być udzielone w formie pisemnej lub ustnej (poprzez złożenie oświadczenia i wciągnięcie go do protokołu), z zastrzeżeniem wyjątku, o którym mowa w § 1¹⁷, dotyczącego czynności procesowej dokonanej za pośrednictwem systemu teleinformatycznego¹⁷. Jednocześnie należy podkreślić, że w procedurze cywilnej w dalszym ciągu do udzielenia pełnomocnictwa w formie pisemnej wymagane jest złożenie własnoręcznego podpisu przez mocodawcę na dokumencie wykazującym umocowanie (tzw. zwykła forma pisemna pełnomocnictwa). W aktualnym stanie prawnym nie wywołuje zaś skutków procesowych złożenie dokumentu pełnomocnictwa opatrzonego kwalifikowanym podpisem elektronicznym w rozumieniu art. 78¹ k.c. (tzw. forma elektroniczna pełnomocnictwa). Podnosi się bowiem, że w ramach postępowania cywilnego „(...) nadal obowiązuje ogólne uregulowanie art. 89 § 1 k.p.c., który wymaga dołączenia do akt sprawy – w oryginale albo uwierzytelnionym odpisie – pełnomocnictwa procesowego podpisanego w sposób tradycyjny (poprzez złożenie własnoręcznego podpisu na papierze).”¹⁸.

Uwierzytelnienie odpisu pełnomocnictwa

Artykuł 89 § 1 k.p.c. stanowi, że pełnomocnik jest obowiązany przy pierwszej czynności procesowej dołączyć do akt sprawy pełnomocnictwo z podpisem mocodawcy lub wierzytelny odpis pełnomocnictwa wraz z odpisem dla strony przeciwnej. Oznacza to, że dokument pełnomocnictwa powinien być przedstawiony do akt sądowych w oryginale lub w formie uwierzytelnionego odpisu. Należy pamiętać, że w przypadku radcy Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej zawsze będziemy mieli do czynienia ze złożeniem uwierzytelnionej kopii legitymacji. Co przy tym istotne, dokument taki jest ważny jedynie 5 lat od chwili wydania, co powinno skłaniać każdorazowo sąd w toku postępowania ze skargi nadzwyczajnej do większej czujności i kontroli terminu jego ważności.

Nie ulega wątpliwości, że w przypadku braku oryginału dokumentu pełnomocnictwa spełnia wymagania kodeksowe w rozumieniu art. 89 § 1 k.p.c. złożenie do akt sądowych odpisu pełnomocnic-

¹⁷ M. Manowska, *op. cit.*, s. 326.

¹⁸ Zob. M. Dziurda i B. Wołodkiewicz, *Pełnomocnictwo w formie elektronicznej w postępowaniu cywilnym*, Opinia Biura Studiów i Analiz Sądu Najwyższego z 1 października 2021 r.

stwa poświadczonego za zgodność z oryginałem przez notariusza. Z treści powołanego przepisu wynika, że odpis pełnomocnictwa (w tym kopię legitymacji radcy Prokuratorii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej) może też uwierzytelnić samodzielnie pełnomocnik występujący w sprawie. W kwestii klauzul uwierzytelniających praktyczne znaczenie mają przede wszystkim uregulowania zawarte odpowiednio w: art. 4 ust. 1b ustawy z dnia 26 maja 1982 r. Prawo o adwokaturze¹⁹, art. 6 ust. 3 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych²⁰ oraz art. 31 ustawy z dnia 15 grudnia 2016 r. o Prokuratorii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej²¹. Z porównania brzmienia powołanych przepisów można wyprowadzić generalną zasadę, że tego rodzaju klauzula powinna zawierać podpis pełnomocnika oraz oznaczenie miejsca i daty sporządzenia poświadczenia, a na żądanie – wskazywać również godzinę dokonania czynności. Podkreślenia przy tym wymaga, że zgodnie z ugruntowanym w judykaturze poglądem, niedopuszczalne jest późniejsze dopisanie brakujących elementów klauzuli uwierzytelniającej²².

Z mojego doświadczenia zawodowego związanego z analizą akt spraw ze skarg nadzwyczajnych wynika, że dość często ujawniane są wadliwości związane z procedurą uwierzytelniania odpisów dokumentów pełnomocnictw. Uchybienia dotyczą m.in. zaniechania umieszczenia w treści klauzuli miejsca czy daty poświadczenia (tak m.in. w sprawie I NSNc 178/21). Zdarzają się również przypadki, w których klauzula nie jest opatrzona własnoręcznym podpisem występującego w sprawie pełnomocnika albo jest opatrzona podpisem lecz innego pełnomocnika, który nie podejmuje czynności w imieniu i na rzecz strony w danym postępowaniu (tak m.in. w sprawie I NSNc 20/21).

Granice przedmiotowe pełnomocnictwa

Jak już wyżej wspomniano, obowiązek badania przez sąd prawidłowego upoważnienia zastępcy procesowego strony łączy się z potrzebą dokładnego ustalenia rzeczywistego zakresu tego umocowania. Nie ulega przy tym wątpliwości, że na podstawie art. 91 k.p.c. pełnomocnictwo procesowe nie obejmuje z mocy samego prawa umocowania do reprezentowania strony w postępowaniu zainicjowanym skargą nadzwyczajną.

Sposób weryfikacji granic upoważnienia do występowania przed Sądem Najwyższym był wielokrotnie przedmiotem rozważań Sądu

¹⁹ T.j. Dz.U. 2022, poz. 1184.

²⁰ T.j. Dz.U. 2022, poz. 1166.

²¹ T.j. Dz.U. 2021, poz. 2180; zob. też M. Manowska, *op. cit.*, s. 327-328.

²² Tak Sąd Najwyższy m.in. w postanowieniach z: 24 października 2013 r., IV CZ 73/13; 6 listopada 2013 r., IV CZ 99/13; zob. też M. Manowska, *op. cit.*, s. 328.

Najwyższego. W dotychczasowej judykaturze wypracowano pewne rozwiązania (reguły) zapewniające możliwie jednolitą ocenę w tym zakresie, przyjmując, że:

- pełnomocnictwo obejmujące upoważnienie do występowania przed sądami obejmuje umocowanie do występowania także przed Sądem Najwyższym²³;
- pełnomocnictwo obejmujące umocowanie do reprezentowania mocodawcy we wszystkich postępowaniach sądowych zawiera upoważnienie do dokonywania wszystkich czynności, które są potrzebne do występowania przed wszystkimi sądami, w tym przed Sądem Najwyższym²⁴;
- pełnomocnictwo, z którego wynika umocowanie do przeprowadzenia postępowania w sprawie zainicjowanej wniesieniem nadzwyczajnego środka zaskarżenia, bez żadnych ograniczeń co do etapu tego postępowania, jest wystarczające do działania przez pełnomocnika za stronę w postępowaniu zainicjowanym tym środkiem²⁵;
- umocowanie do działania „we wszystkich postępowaniach sądowych” obejmuje wszystkie stadia sądowe, także przed Sądem Najwyższym²⁶;
- dopuszczalne jest określenie w jednym dokumencie pełnomocnictwa umocowania do działania przed Sądem Najwyższym oraz przed sądami powszechnymi²⁷;
- pełnomocnictwo zawierające umocowanie do działania przed sądami powszechnymi nie obejmuje umocowania do działania przed Sądem Najwyższym²⁸;
- pełnomocnictwo procesowe udzielone do prowadzenia sprawy „we wszystkich instancjach” i „przed sądami wszystkich instancji” nie obejmuje umocowania do występowania przed Sądem Najwyższym²⁹;
- ustanowienie pełnomocnika do konkretnej sprawy toczącej się przed sądem powszechnym uprawnia jedynie do składania zwykłych środków odwoławczych³⁰;
- wskazanie w treści pełnomocnictwa, że obejmuje ono reprezentowanie mocodawcy w konkretnej sprawie oraz występowanie w postępowaniu sądowym we wszystkich instancjach

²³ Por. wyrok Sądu Najwyższego z 27 stycznia 2016 r., III PK 62/15.

²⁴ Por. postanowienie Sądu Najwyższego z 1 kwietnia 2015 r., II PZ 4/15.

²⁵ Por. postanowienie Sądu Najwyższego z 26 czerwca 2020 r., III CZ 15/20, dot. skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia.

²⁶ Por. postanowienie Sądu Najwyższego z 27 kwietnia 2018 r., IV CZ 15/18.

²⁷ Por. postanowienie Sądu Najwyższego z 17 stycznia 2019 r., IV CZ 76/18.

²⁸ Por. postanowienie Sądu Najwyższego z 7 października 2004 r., IV CZ 121/04.

²⁹ Por. postanowienia Sądu Najwyższego z: 27 października 2017 r., IV CZ 64/17; 29 lipca 2020 r., I PZ 19/19.

³⁰ Por. postanowienie Sądu Najwyższego z 14 grudnia 2018 r., I CZ 108/18.

oznacza, że pełnomocnictwo to dotyczy tylko postępowań przed sądami powszechnymi, z prawem wnoszenia zwykłych środków zaskarżenia³¹.

Powyższe reguły zostały w zasadniczej mierze zaakceptowane również na gruncie postępowań ze skarg nadzwyczajnych, w toku których Sąd Najwyższy – przy ocenie zakresu pełnomocnictwa upoważniającego do występowania w tej kategorii spraw – korzysta z bogatego dorobku judykatury wypracowanego w tym zakresie³².

Omawiając praktyczne aspekty związane z zakresem pełnomocnictwa, należy również zwrócić uwagę na podstawowe zasady, które powinny mieć zastosowanie przy badaniu należytego umocowania pełnomocnika substytucyjnego w postępowaniu ze skargi nadzwyczajnej. Nie ulega wątpliwości, że w takim przypadku pełnomocnictwo substytucyjne musi być podpisane przez pełnomocnika głównego, który ma prawo do reprezentowania strony w postępowaniu przed Sądem Najwyższym. Z oczywistych bowiem względów pełnomocnictwo substytucyjne nie może mieć szerszego zakresu niż pełnomocnictwo główne. W sytuacji zatem, gdy pełnomocnik główny (np. pracownik) nie dysponuje pełnomocnictwem uprawniającym do podejmowania czynności w postępowaniu przed Sądem Najwyższym, pełnomocnik taki nie może udzielić skutecznie dalszego pełnomocnictwa (substytucji) w szerszym wymiarze niż to, którym sam dysponuje³³.

W tym miejscu należy również odnieść się do pojawiającego się na gruncie spraw ze skarg nadzwyczajnych zagadnienia, czy dyrektor oddziału Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w postępowaniu z zakresu ubezpieczeń społecznych może skutecznie udzielić pełnomocnictwa procesowego do działania przed Sądem Najwyższym, czy też takie pełnomocnictwo może udzielić jedynie Prezes tego Zakładu. W orzecznictwie Sądu Najwyższego trafnie podkreśla się, że w postępowaniu sądowym w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych nie jest wymagane pełnomocnictwo procesowe udzielone przez Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, gdyż dyrektor oddziału ma uprawnienie do samodzielnego udzielenia pełnomocnictwa procesowego do zastępstwa oddziału w tej kategorii spraw. Wyjaśniając procesową pozycję Zakładu i jego jednostek organizacyjnych, Sąd Najwyższy w postanowieniu z 5 maja 2021 r., II USK 104/21, wskazał, że „ (...) w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych zdolność sądową i procesową mają, zgodnie z art. 460 § 1 k.p.c., organy rentowe, przez które rozumie się, między innymi, jednostki organizacyjne Zakładu określone w przepisach o systemie ubez-

³¹ Por. postanowienie Sądu Najwyższego z 11 maja 2016 r., I UZ 52/15.

³² Tak Sąd Najwyższy m.in. w sprawach: I NSNc 103/20; I NSNc 104/20; I NSNc 113/20; I NSNc 107/21; I NSNc 112/21; I NSNc 14/22; I NSNc 102/22; I NSNc 112/22.

³³ Tak Sąd Najwyższy m.in. w sprawie I NSNc 80/21.

pieczeń społecznych, właściwe do wydawania decyzji w sprawach świadczeń (art. 476 § 4 pkt 1 k.p.c.). Jednostkami tymi są terenowe jednostki organizacyjne Zakładu stanowiące jego oddziały. Zdolność procesowa organu rentowego ma swoje oparcie bezpośrednio w ustawie, a nie w pełnomocnictwie udzielonym przez Prezesa Zakładu, a posiadanie przez organ rentowy zdolności procesowej oznacza zdolność do dokonywania przez jednostkę organizacyjną będącą takim organem wszystkich czynności procesowych (...).”.

Temporalny zakres pełnomocnictwa

W praktyce problematyczna wydaje się być także kwestia, czy pełnomocnictwo udzielone w toku postępowania przed sądem powszechnym, zawierające dodatkowo umocowanie do działania przed Sądem Najwyższym, uprawnia do reprezentowania strony również po prawomocnym zakończeniu tego postępowania rozpoznawczego i umożliwia pełnomocnikowi podejmowanie skutecznych czynności w toku kontroli nadzwyczajnej, czy też w takiej sytuacji – przy założeniu, że postępowanie ze skargi nadzwyczajnej jest odrębną sprawą w technicznopprocesowym znaczeniu³⁴ – konieczne jest mimo wszystko udzielenie osobnego (szczególnego) pełnomocnictwa do reprezentowania strony w sprawie ze skargi nadzwyczajnej.

Niezależnie od uznania, czy trafna jest koncepcja zakładająca, że wniesienie skargi nadzwyczajnej (podobnie jak wniesienie skargi kasacyjnej) stanowi wprowadzie następstwo i ciąg dalszy postępowania zakończonego przed sądem powszechnym, niemniej w znaczeniu technicznopprocesowym wszczyna nową sprawę (zagadnienie to wykracza bowiem poza ramy niniejszego opracowania), racje prawne przemawiają za uznaniem, że jeśli w dokumencie pełnomocnictwa, złożonym do akt sądowych w toku postępowania rozpoznawczego przed sądem powszechnym, wyraźnie zastrzeżono, że pełnomocnik w osobie adwokata lub radcy prawnego jest umocowany do działania przed Sądem Najwyższym, a przy tym dokument ten nie zawiera żadnych klauzul ograniczających czasowo udzielone upoważnienie, to w takim przypadku nie ma zastosowania przepis art. 91 k.p.c., z którego wypływa generalne umocowanie dla pełnomocnika do działania jedynie do czasu prawomocnego zakończenia postępowania (z zastrzeżeniem wyjątków przewidzianych w tym przepisie). Pełnomocnictwo obejmujące między innymi umocowanie do prowadzenia postępowania przed Sądem Najwyższym wykracza bowiem poza zakres pełnomocnictwa procesowego z art. 91

³⁴ Przyjmuje się, że rozpoznanie nadzwyczajnych środków zaskarżenia następuje poza tokiem instancji, w ramach odrębnej sprawy w technicznopprocesowym znaczeniu. Tak Sąd Najwyższy m.in. w postanowieniu z 9 marca 2018 r., I CZ 30/18.

k.p.c., stanowiąc pełnomocnictwo szersze, którego znaczenie powinno się oceniać, zgodnie z art. 92 k.p.c., według jego treści oraz przepisów prawa cywilnego³⁵. Należy zatem przyjąć, że pełnomocnik na mocy takiego dokumentu pełnomocnictwa (udzielonego jeszcze na etapie toczącego się postępowania rozpoznawczego) jest uprawniony do działania również w przyszłym postępowaniu ze skargi nadzwyczajnej. W orzecznictwie dotyczącym postępowania kasacyjnego trafnie podnosi się, że traktowanie pełnomocnictwa, w którym strona upoważnia pełnomocnika do reprezentowania jej w Sądzie Najwyższym, jako niezawierającego umocowania do reprezentowania strony w toku postępowań o charakterze nadzwyczajnym, stanowi przejaw nadmiernego formalizmu³⁶.

Przy ocenie należytego umocowania pełnomocnika do działania w postępowaniu ze skargi nadzwyczajnej zasadniczo wydaje się przy tym nie mieć znaczenia prawnego okoliczność, że pełnomocnictwo, na podstawie którego zastępca procesowy strony podejmuje czynności w toku kontroli nadzwyczajnej, zostało udzielone przed wprowadzeniem do polskiego porządku prawnego tej instytucji (tj. przed dniem 3 kwietnia 2018 r.). Trudno bowiem doszukiwać się racjonalnych argumentów przemawiających za różnicowaniem skutków procesowych pełnomocnictw udzielonych przed i po 3 kwietnia 2018 r. Jeśli zatem w treści pełnomocnictwa udzielonego przed dniem 3 kwietnia 2018 r. zastrzeżono, że zawiera ono umocowanie do działania we wszystkich postępowaniach przed Sądem Najwyższym, to w wypadku braku informacji o wypowiedzeniu takiego pełnomocnictwa przez stronę za prawidłowy należy uznać wniosek, że uprawnia ono pełnomocnika do podejmowania czynności procesowych w każdym postępowaniu przed Sądem Najwyższym (w tym ze skargi nadzwyczajnej), które toczy się (względnie będzie się toczyć) po dniu udzielenia takiego pełnomocnictwa. Oczywiście nie można pominąć, że w praktycznym wymiarze w niektórych sprawach mogą zachodzić uzasadnione wątpliwości, czy w sytuacji, gdy skarga nadzwyczajna została wniesiona wiele lat po prawomocnym zakończeniu postępowania rozpoznawczego, tak umocowany pełnomocnik, po upływie tak długiego okresu, w dalszym ciągu może podejmować skuteczne czynności w imieniu i na rzecz swojego mocodawcy. Tym bardziej, że przecież po prawomocnym zakończeniu postępowania pełnomocnik nie ma już obowiązku zawiadamiania sądu o wypowiedzeniu stosunku pełnomocnictwa (por. art. 94 k.p.c.). W takim wypadku niewątpliwie na uwagę zasługuje inicjatywa podejmowana przez niektóre sądy powszechne (nie znajdującą wprawdzie jedno-

³⁵ Zob. m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z 20 września 2013 r., II UZ 51/13, dot. pełnomocnictwa w postępowaniu kasacyjnym.

³⁶ Zob. m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z 13 maja 2009 r., III PZ 3/09.

znacznego ustawowego oparcia), polegająca na kierowaniu do strony – jeszcze przed nadaniem biegu skardze nadzwyczajnej – zapytania, czy znajdujące się w aktach pełnomocnictwo (udzielone w toku postępowania rozpoznawczego i uprawniające do reprezentowania przed Sądem Najwyższym), zachowuje aktualność w postępowaniu ze skargi nadzwyczajnej³⁷. Bez wątpienia tego rodzaju działanie sądu ma na celu zapewnienie stronie gwarancji procesowych i przyczynia się do ochrony jej interesów. Z drugiej strony w oczywisty sposób taka praktyka nie służy realizacji zasady sprawności postępowania cywilnego. W kontekście przedstawionych wyżej uwag, a także uwzględniając szczególnie tryb wszczęcia kontroli nadzwyczajnej (związany między innymi ze znacznie wydłużonym terminem do wniesienia skargi nadzwyczajnej w porównaniu do innych funkcjonujących w procesie cywilnym nadzwyczajnych środków zaskarżenia), zasadnym zatem wydaje się prawne i jednoznaczne uregulowanie przez ustawodawcę kwestii, czy, a jeśli tak, to w jakich okolicznościach sąd powinien prowadzić samodzielnie swoistego rodzaju „postępowanie dowodowe” i zwracać się do stron z zapytaniem, czy znajdujące się w aktach pełnomocnictwo udzielone na etapie postępowania przed sądem powszechnym, zawierające w swej treści umocowanie do działania przed Sądem Najwyższym, zachowuje aktualność również w postępowaniu zainicjowanym skargą nadzwyczajną.

Pomoc prawna świadczona z urzędu w postępowaniu ze skargi nadzwyczajnej

Omawiając zagadnienie przymusu adwokacko-radcowskiego w postępowaniu ze skargi nadzwyczajnej należy mieć także na uwadze, że umocowanie pełnomocnika z urzędu ustanowionego w postępowaniu rozpoznawczym przed sądem powszechnym – podobnie jak na gruncie postępowania kasacyjnego – nie obejmuje swoim zakresem umocowania do reprezentacji strony w postępowaniu wywołanym wniesieniem skargi nadzwyczajnej (por. art. 118 § 2 k.p.c.)³⁸. Oznacza to, że strona zamierzająca w dalszym ciągu (tj. w toku postępowania ze skargi nadzwyczajnej) korzystać z pomocy pełnomocnika z urzędu powinna złożyć do sądu w tym zakresie odpowiedni wniosek.

Należy również wyraźnie zaznaczyć, że ustanowienie pełnomocnika z urzędu na etapie postępowania ze skargi nadzwyczajnej rodzi po stronie sądu obowiązek doręczenia takiemu pełnomocnikowi odpisu skargi (ewentualnie wraz z dalszymi pismami procesowymi) celem umożliwienia mu zajęcia stanowiska w sprawie.

³⁷ Tak m.in. w sprawie I NSNc 11/21.

³⁸ Por. postanowienie Sądu Najwyższego z 3 lutego 2010 r., II PK 292/09.

Reprezentacja Skarbu Państwa w postępowaniu ze skargi nadzwyczajnej

Na zakończenie warto jeszcze zwrócić uwagę, że w postępowaniu ze skargi nadzwyczajnej, podobnie jak w każdym innym postępowaniu przed Sądem Najwyższym, wyłączne (i zarazem obligatoryjne) zastępstwo Skarbu Państwa sprawuje Prokuratoria Generalna³⁹. Oznacza to, że nie jest dopuszczalne zastępowanie go przez żaden inny podmiot (w tym adwokata i radcę prawnego), co obejmuje także czynności związane z postępowaniem przed Sądem Najwyższym, podejmowane przed sądem niższej instancji⁴⁰. Czynności przedsięwzięte przed Sądem Najwyższym przez podmioty inne niż Prokuratoria Generalna należy przy tym uznać za pozbawione skuteczności⁴¹.

Podsumowanie

Przytoczone wyżej zagadnienia wskazują na liczne obowiązki, przed jakim stoją sądy, dokonując wstępnej kontroli spraw ze skarg nadzwyczajnych i weryfikując prawidłowość umocowania występujących w tych sprawach pełnomocników. Tymczasem z mojego doświadczenia zawodowego wynika, że w wielu przypadkach sądy powszechne nie dokładają w tym zakresie należytej staranności, co w konsekwencji skutkuje koniecznością zwrotu akt przez Sąd Najwyższy danemu sądowi w celu usunięcia dostrzeżonych braków i w oczywisty sposób przyczynia się do nieuzasadnionego wydłużenia postępowania ze skargi nadzwyczajnej. Należy zaś mieć na uwadze, że reprezentacja strony przez prawidłowo umocowanego pełnomocnika ma znaczenie nie tylko dla zapewnienia sprawności (efektywności) postępowania, ale również dla zagwarantowania stronom jak najpełniejszej ochrony prawnej w jego ramach⁴². Nie można również tracić z pola widzenia, że konsekwencje braku należytego umocowania są daleko idące i mogą być podstawą stwierdzenia nieważności postępowania (art. 379 pkt 2 k.p.c.)⁴³.

Bibliografia

Dziurda Marcin, Wołodkiewicz Bartosz, *Pełnomocnictwo w formie elektronicznej w postępowaniu cywilnym*, Opinia Biura Studiów i Analiz Sądu Najwyższego z 1 października 2021 r.

³⁹ Por. wyrok Sądu Najwyższego z 4 października 2019 r., III CZ 33/19.

⁴⁰ Por. postanowienie Sądu Najwyższego z 5 grudnia 2013 r., III CSK 263/13.

⁴¹ Zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 16 kwietnia 2008 r., I CZ 32/08.

⁴² Zob. P. Ryłski, *op.cit.*, art. 86.

⁴³ Zob. M. Manowska, *op. cit.*, s. 330.

Ereciński Tadeusz (red.) *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I. Postępowanie rozpoznawcze*, wyd. V, Warszawa 2016.

Manowska Małgorzata (red.) *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I*, wyd. IV, Warszawa 2021.

Rylski Piotr (red.) *Komentarz On line do Kodeksu postępowania cywilnego*, wyd. I, Legalis 2022.